

Școli și dascăli în București în primele două decenii ale secolului al XX-lea

În cele câteva minute ce-mi sînt acordate să vă vorbesc despre școli și dascăli în București, în primele două decenii ale secolului XX, va fi vorba de expunerea unor amintiri așa cum s-au sedimentat în mintea unui septuagenar, care e fericit că încă nu și-a pierdut memoria și mai are în fața ochilor destul de vii anii copilăriei, fără ca să fi revenit însă la mintea copilăriei.

Voi împărți expunerea mea în două părți: mai întâi va fi vorba de școlile și dascălii despre care știu din spusa prietenilor mei care povesteau cu drag și mîndrie despre școala și profesorii lor — era o generație care iubea școala — și după aceea voi vorbi despre școala unde am învățat eu și care din păcate — a fost și o vreme cînd se desființau școli — nu mai există azi decît sub forma unei clădiri anexe a liceului Eminescu de pe Calea Rahovei. Natural voi vorbi și despre dascălii mei, pe care i-am avut acolo și care mi-au dat atît de mult. Mai întâi trebuie să vă situați în București al cărui aspect a fost evocat aici cu multă căldură și putere sugestivă de profesorul Potra, în urmă cu cîțiva ani. Trebuie reținut faptul că pe atunci, așa cum spune N. Iorga, orașul era un fel de amalgamare a unor părți deosebite, și în funcție de aceste părți erau răspîndite și școlile. Cele mai multe — multe este ceva relativ, erau 4 licee și 2 gimnazii situate foarte aproape de centru și pe lîngă ele erau și școli primare. Astfel lîngă liceul Lazăr erau școlile Poenaru și 13 Septembrie. Pe lîngă liceul Matei Basarab școala Lucaci și aceea din strada Parfumului.

Liceul Lazăr ocupa poziția cea mai centrală și corespundea protipendadei sau înalților funcționari — poate și de aceea vipușca uniformei pe care o purtau elevii era de culoare albastră corespunzînd perfect cu culoarea pietrelor smălțuite încrustate în clădirea liceului. Nu era însă un albastru forte ci albastru spălăcit, palid ca și singele clasei boierești, clasă mult amestecată și pe cale deja de stingere. Aceasta nu înseamnă că liceul nu primea și elevi din familii mai puțin nobile, copii de intelectuali sau din altă clasă socială, dar trebuia pentru această stăruință.

Și profesorii de la liceul Lazăr erau oameni mai înstăriți. Dintre ei mi-aduc aminte de Niculescu-Brăilășteanu, distins profesor de fizico-chimie, autorul unui bun manual de fizică pentru clasa III-a; în această carte, la capitolul „fotografia”, se găsea ca material ilustrativ, clișeul negativ și pozitiv care reprezenta întreaga familie a autorului — era și aceasta un mijloc de popularizare, pe care sub o formă mai puțin

decentă, am văzut-o mai târziu și într-o lucrare de teologie — unde autorul apărea scaldându-se în apa Iordanului. Era apoi severul și talentatul profesor de istorie Nicolescu-Ciupitul, ginerele unui mare fabricant de bere. Liceul a avut multă vreme director pe profesorul de istorie Marin Demetrescu; impozant prin dimensiuni laterale și prin barba cu spice albe; nu părea liceul decât în eleganta trăsură cu roți de cauciuc și trasă de doi cai frumoși. Era și cosutor la manualele de istorie pentru cursul superior, lucrate în colaborare cu profesorul Cliniciu un ardelean bondoc și sprincenat, proprietar al unui liceu particular — Liceul francez — de pe Calea Plevnei — în al cărui internat erau și elevi de la Liceul Lazăr, iar prin clase, copii răsfățați ai ciocoimii, care dacă nu-și promovau 3-clase la liceul Lazăr sau la liceul Sf. Sava, își încercau norocul la școlile particulare unde dădeau apoi examen de Stat cu o comisie mai indulgentă, alcătuită din profesori de la cele două licee.

Liceul era alimentat mai ales cu copii ce veneau de la școala primară Poenaru de pe str. Izvor sau de la aceea din Uranus, în general din aceste școli veneau copii de ofițeri.

Pe același loc unde se află și azi, funcționa într-o clădire ultra veche liceul Sfântul Sava, recrutându-și populația școlară din foarte mulți provinciali care bucurându-se de favoarea burselor erau adăpostiți în internatul liceului, singurul internat al unui liceu public în București. Uniforma cu vipușca de culoare albastru-vinăt purtată de elevii externi nu adusesse nici o poreclă elevilor de la Sf. Sava. Elevii internatului se deosebeau prin chipul de tip ofițeresc, alb-negru și cu șireturi negre încalcate în inele și formind o cruce pe fundul calotei. Liceul Sf. Sava era singurul liceu din București cu secția clasică — pe lângă cea modernă. În secția clasică se predau opt ore de greacă și opt ore de latină, restul programului cuprindea franceza, romina, germana, istoria, științele naturale foarte puțină matematică și științe fizico-chimice. Căderea liceului — am fost suplinitor la acest liceu timp de o lună și de aceea o cunosc — era o încăpere lungă, întunecoasă, pe ai cărei pereți atârnau portrete în culoare sumbră, lucrate în ulei unele de Aman — ale strălucitorilor și vechilor dascăli ai acestui vechi liceu, al căror nume se găsea menționat în vechi manuale de Istorie a Românilor sau în cele de Istoria Literaturii române. În perioada despre care e vorba figuri mai cunoscute de la acest liceu erau: profesorul de greaca veche I. Matei, spaima elevilor în tinerețe, pentru ca la bătrânețe să ajungă obsedat de ideea că elevii vor să-l împuște. Mai era printre profesori și figura fină a profesorului Ion S. Floru, autorul unor serioase manuale de istorie; singuratecul și solemnul Demetrescu-Basu, profesor de științe naturale. Cu glasul lui de bas profund domina în consiliile profesoriale și nu admitea nici o intervenție. Înainte de profesorul Ștefan Păp, directorul distant, a funcționat aici la limba română și eruditul Gheorghe Adamescu.

În imediata apropiere a liceului Sf. Sava, pe strada Luterană, la întretăierea cu str. Știrbei Vodă, într-o clădire închiriată de la Comunitatea Evanghelică, funcționa liceul Mihai Viteazul — numai cu secția reală, cu o populație școlară amestecată atât ca origine socială cât și ca origine etnică. Aici a funcționat ca director, o vreme profesorul de ma-

tematici Otescu, autorul unui bun tratat de astronomie, apoi profesorul Gheorghe Bogdan-Duică, fratele slavistului Ion Bogdan, istoric literar și un bun pedagog, publicist, cu lucrări a căror valoare nu a fost nici azi depășită. Un timp Bogdan-Duică a fost și secretar al Ligii culturale —. Liceul Mihai Viteazul era renumit pentru profesorii de matematici și română. Mult timp a funcționat la limba franceză aici și filologul Aureliu Candrea, devenit mai târziu profesor universitar la secția de filologie a facultății de litere din București. În a doua decadă a veacului contribuie la renumele liceului activitatea profesorului de fizică și chimie Ion Roman, devenind și director al școlii. Ion Roman este o figură distinctă și originală în același timp. Elevii liceului nu aveau voie să se plimbe pe Calea Victoriei, unde profesorul Roman își făcea plimbarea între 5—7 p.m. între Capșa și Palat, poposind din când în când la barele din fața vitrinelor Cofetăriei Capșa. Profesorul Roman era un tip bun, cu fața îmbujorată, purta o mustață subțire frumos adusă spre capete în două încolăcirii ce se ridicau spre nasul fin, totodată înălecat de o pereche de ochelari cu rame de aur, dindărătul cărora te prindeau ochi negri migdalați, ce urmăreau galeș și, strângărește cucoanele bine îmbrăcate care-și plimbau siluetele în înghesuiala Căii Victoriei. Profesorul Roman se purta cu haine negre, binecroite pe trupu-i plin, dar neexagerat, purta o lavalieră neagră și o pălărie de fetru neagră, cu boruri largi — schimbînd-o vara cu o canotieră de paie. Sever dar drept, Roman era iubit de elevi care — priveau cu jind la țigara veșnic aprinsă în colțul gurii — natural nu în clasă și nici în laborator.

În partea cealaltă a căii Victoriei spre bulevardul Magheru aproximativ pe unde se află azi „Magazinul Eva”, era gimnaziul Cantemir-Vodă. Culoarea distinctivă a vîșușii era roșie și de aceea elevii erau porecliți „acari” sau „macagii”. Faza de înflorire a școlii vine după primul război mondial, cînd liceul se muta în localul de acum sub direcția blînduhii și istețului profesor de latină Vasile Șuteu. La acest gimnaziu a funcționat un timp înainte de primul război mondial și profesorul Constantin Giurescu.

Spre partea de răsărit a orașului funcționa în clădire proprie liceul Matei Basarab, liceul cu trecut ca și Sfîntul Sava; pe aici s-au perindat dascăli al căror nume e legat de istoria patriei: Laurian, Ionescu-Gion, G. Dem. Teodorescu, Teodor Speranță, C-tin Banu, D. D. Pătrășcanu, Constantin Kirițescu. Mai bine l-am cunoscut pe bătrînul profesor de română Th. Speranță, întrucît fiind coleg cu una din fiicele lui, veneam adesea în casa bătrînului anecdotist, rămas mucalit toată viața lui. În casa lui în fiecare odaie era un pendul și fiecare suna altfel ora, dar simfonia aceasta a orelor era dominată de graba cu care ceasul cu cuc anunța și el, aceeași oră.

Constantin Banu, un profesor foarte cult, a fost directorul revistei „Flacăra” și în această calitate, ca și în aceea de deputat de Ialomița — era șeful organizației liberale de acolo — era mai bine cunoscut decît ca profesor de istorie. Rare ori făcea și lecții de istorie, foarte apreciate, cînd nu era suplinît de Constantin Spiru Hasnaș, cronicarul teatral al revistei „Flacăra”.

Profesorul D. D. Pătrășcanu era renumit pentru felul pîtoresc în care povestea elevilor lecțiile de istorie într-un pronunțat accent și grai cald

moldovenesc. Nuvele și schițele lui erau foarte mult citite de elevi. La liceul Matei Basarab existau două secții: modernă și reală. Populația școlară a liceului venea din mica burghezie de funcționari și negustori din cartierul de galben și albastru — vîpșca uniformei liceului era de culoare albă, de aici și porecla de colivari ce o aveau elevii acestui liceu. Erău și foarte mulți elevi din provincie, mai ales Ialomița, care-și găseau găzduirea în internatul „Macovei — Tutuc”, din strada Labirint sau în cel numit „Mărășescu” de pe strada Italiană. Ambele internate particulare pe lingă care se aciuiau în condiții onorabile studenți, dintre care unii au fost pe urmă valoroși membri ai corpului didactic din provincie și chiar din capitală.

Printre profesorii cu faimă ai liceului Matei Basarab era profesorul Golescu, care preda științele fizico-chimice. Mărunt, purtînd jachetă și gambetă, avea un barbișon aldoma cu cel al unchilor săi de la 1848, așa cum sînt reprezentați pe statuia lui Dinicu Golescu, cu care profesorul semăna destul de bine. I se acorda un respect deosebit atît pentru calitățile sale de profesor cît și pentru faptul că bunicul său avea statuie.

Un erudit profesor de limba română și apoi director al liceului a fost Nae Ionescu-Barbă, mai tîrziu barbă neagră — de și era sură — fiindcă mai era un Nae Ionescu, însă barbarosa director al liceul Lazăr. — Nae Barbă cum i se mai spunea, era puțintel bîlbîit, astfel el pronunța numele lui Kogălniceanu în trei rate: Ko, Kogil, Kogilniceanu. Povesteau elevii de la liceul Matei Basarab că în dimineața zilei cînd unul din elevi i-a anunțat moartea regelui Carol I, a fost atît de emoționat încît a întrebat la telefon la minister dacă regele a murit de — definitiv!

Înainte de Nae Ionescu, fusese director Mitriță Constantinescu, din Polana-Ialomița, un bun latinist și un mare protector al Ialomițenilor și frequentator zilnic al localului „Carul cu bere”.

La acest liceu a existat una din cele mai mari anomalii ale învățămîntului din vremea aceea: Un profesor cu două catedre: una de franceză și alta de latină, la care nu funcționa decît trei luni pe an, de obicei septembrie, octombrie și iunie. Restul timpului, fiind perpetu deputat liberal, era suplinît și fiindcă suplinitorul care nu avea zece luni de funcționare nu avea dreptul la salariu pe vacanță, titularul încasa întreg salariul pe lunile de vacanță. Privilegiul acesta îl avea pentru anumite merite electorale în niște alegeri de la Fălticeni unde făcuse să fie ales în opoziție Ionel Brătianu.

O figură simpatice la liceului era profesorul de matematici Nicolae Cosăcescu, fost un timp și director al școlilor, autorul unui bun manual de algebră. Era foarte distrat. Într-o zi, într-o clasă, după ce a acoperit două table cu formule întreabă elevii dacă au priceput. Spre stupoarea profesorului, răspunsul foarte convingător a fost negativ, de aceea se adresă clasei: dar ce clasă sînteți voi mă? Răspunsul a fost: Clasa V! modernă. Profesorul crezuse că e la o clasă de la secția reală. Desigur că elevii s-au ales cu admonestrarea: Boilor, de ce nu a-ți spus cînd am intrat!?

Actualul liceu Șincai, era pe atunci gimnaziu și funcționa în niște camere din curtea unei biserici de la începutul căii Moșilor. — Era con-

siderat ca gimnaziul bătaușilor și haimanalelor care făceau cite 2—3 ani o clasă. Gimnaziul avea profesori foarte buni, dar și foarte severi. Directorul Filon Mitrescu era cunoscut printre bunii profesori de latină din București și ca autor didactic, Constantin Șeineanu, profesor de franceză și autor de dicționare se bucura de renume, fără să fie prea agreat. Figura cea mai distinsă a acestui liceu, pe lângă venerabila figură a preotului Constantinescu — Lucaci, era aceea a profesorului de muzică I. Brătianu. O figură serafică, romantic ca îmbrăcăminte și comportare, autorul unor minunate manuale de muzică, lucrate în colaborare cu profesorul de muzică de vastă cultură, de la gimnaziul evreesc, A. Levy-Ivela. Printre figurile posomorâte ale celorlalți profesori de la gimnaziul Gheorghe Șincai, Brătianu apărea căzut din nori. Mai era cunoscut și maestrul de gimnastică al liceului, Bădescu, energetic, impozant și cu mîna grea care se făcea foarte des apreciată ca stare de către elevii liceului. Culoarea verde a vipuștii de la șapcă și uniformă se aseamăna foarte bine cu vipușca lămpagiilor care aprindeau felinarele capitalei, de aici și porecla de lămpagii ce se da elevilor gimnaziului Șincai.

Ca școli secundare publice de elevi mai erau cele două seminarii preoțești: Seminarul Central și Seminarul Nifon și Școala normală pentru învățătura poporului român. Erau școli cu internat cu program deosebit și comunicarea cu elevii de acolo aproape că nu exista. Unii dintre profesorii acestor școli erau și profesori la celelalte licee, cu ore în completare. Mai existau și două școli comerciale, școala comercială superioară din Bulevardul Domniței și școala inferioară de comerț, cu un curs superior seral din strada Traian.

La școala superioară comercială erau primiți elevi fără examenul de absolvire a liceului, numai cu certificat de 4 clase liceale, dar în urma unui examen de admitere extrem de sever, școala neavînd decît 50 locuri. Cursurile durau 4 ani și dedeau o pregătire suficientă pentru funcțiuni comerciale. Era cea mai severă școală din București și excepțional de curată. Avea un corp didactic faimos prin severitate, pe care o manifesta în cel mai înalt grad directorul ei, profesorul de geografie Mihail Brătîlă, care desena hărțile la tablă cu ambele mîni deodată și făcuse din geografie un obiect de memorizare de nume și statistici. Manuale nu existau pe atunci și toată nădejdea sta în notițe, care în asemenea ritm de predare se luau cu foarte mare greutate.

Nu mai puțin temut era profesorul de corespondență comercială română, Florian Crasan, care în orele libere — și avea multe, fiindcă profesorul nu făcea pe atunci decît 15 ore săptămînal — se plimba pe străzile comerciale ale orașului și cînd vedea o firmă de prăvălie sau de instituție scrisă necorect, intra înăuntrul prăvăliei admonesta pe patron și-l obliga să îndrepte greșelile de ortografie ale firmei. Uneori cerea și ajutorul poliției. Dintre profesorii cu renume de la această școală pe ai cărei pereți de fațadă erau scrise cu litere în relief lozinci ca „reclama este sufletul comerțului” și unde nu aveai voie să calci pe cimentul culoarelor ci numai pe preșul de iută, mai amintesc pe tacticosul profesor de drept și economie politică M. Dumitrescu, elegant îmbrăcat și cu demijoben, cu fața încadrată de o frumoasă barbă neagră tunsă „à la Carol”. Dumitrescu era autorul unor sistematice manuale

de drept pentru școlile comerciale și ale unor compendii făcute după cursurile universitare de la facultatea de drept care serveau studenților pentru pregătirea examenelor.

Școala inferioară de comerț, din str. Traian, pregătea mici funcționari de magazine, li se spunea elevilor măslinari. Acolo, director era profesorul de științe naturale — predind un curs de mărfuri și productologie — Dimitriu supranumit Broscoiu, a cărui severitate mergea până la folosirea bății într-un grad mai mult decât permis. Dintre profesori îmi amintesc că era renumit profesorul de geografie Idleru, care impunea elevilor să-și cumpere vestita sa istorie a artelor, o compilație interesantă, dar care nu avea nimic comun cu cursul de geografie economică, ci numai cu anumite calcule economice ale autorului.

La capitolul acesta al școlilor publice trebuie menționată și existența celor două licee de fete: Școala cu internat numită: Școala Centrală, de lângă grădina Icoanei, cu pedagogie pentru învățatul limbilor străine și care făceau o educație destul de serioasă fetelor burgheziei de provincie sau ale moșierilor. Aici conducea energica directoare D-na Rîmniceanu, care cu o grijă cumplită își alegea cadrele de predare, mergînd pînă acolo ca să refuze ministrului Haret numirea unei protejate.

Elevele în șorturi mari cu carouri roșii, tip rochie și învăluite în pele-rine lungi bleumarin, purtînd pe cap pălărieuță de catifea neagră ieșeau la plimbare însoțite de pedagogie tipice cu canotiera pe cap și mai totdeauna cu ochelari, făcînd plimbări la anumite ore în jurul școlii sau ocupînd lojele din rangul I la matineurile de joi sau duminică după amiază, cînd Teatrul Național oferea elevilor din liceu bilete cu preț redus la loji și staluri sau gratuite la galerie. Se reprezentau piese din repertoriul clasic, antic și francez sau englez, iar din teatrul românesc Alecsandri, Caragiale și mai tirziu Victor Eftimiu și Mihai Sorbu... atît aveam atunci.

O a doua școală de fete — liceu, era aceea de pe strada Gloria, se chema externatul „Gloria”, frecventată de eleve fie din protipendada orașului, trezită tirziu spre școală națională. Aici o figură puțin desuetă prin apocăturile de Directoare de provincie a fost D-na Aslan urmată apoi de distinsa Domnișoară Leonida. Tirziu s-a mai înființat pe Calea Victoriei, pe lângă strada Frumoasă un liceu de fete cu program special și cu caracter mai practic.

Vreo două sau trei școli profesionale de fete, slab frecventate în afară de Școala profesională C. F. Robescu, peste drum de Catedrala Sf. Iosif, și cu Școala Superioară de meserii de pe strada Polizu, aceasta din urmă pentru băieți, completa instituțiile școlare de învățămînt mediu public ale Bucureștilor. Toate aveau un renume de școli serioase și cadrul didactic se simțea onorat să scrie pe cartea de vizită profesor la liceul cutare... sau la școala cutare...

Și acum, să-mi îngăduiți să vă prezint Școala de aplicație a seminarului pedagogic universitar — școala unde am învățat și care era o școală sui generis. Ea venea să înlocuiască — într-un fel în condiții mai ieftine, dar nu mai bune — pregătirea profesorilor secundari, cari odinioară din inițiativa lui Odobescu se făcea în Școala normală superioară, de model perizian. Studenții care se dedicau profesoratului, pe lângă cursurile de pedagogie teoretică și practică făceau practică pedagogică cu elevii

acestei școli de aplicație, care cu unele deosebiri avea programa unui liceu obișnuit. Astfel, la școala de aplicație funcționau numai 4 clase, un an clasele fără soț, în anul următor cele cu soț. Elevul repetent trebuia să-și caute loc în alt liceu. Directorul școlii era profesorul de pedagogie de la Universitate — de aici și numele de Școala de Aplicații a Seminarului pedagogic universitar — avea libertatea în alegerea corpului didactic care urma la această școală și putea alege profesorii cei mai buni de la celelalte licee din București sau dintre cadrele universitare, fiind puține ore — profesorii nu erau încadrați definitiv, ci funcționau la ore la o clasă sau două, păstrându-și însă catedra la liceul unde erau titulari.

În anii în care este încadrată comunicarea director al școlii era însuși fondatorul ei, profesorul de pedagogie de la universitate, C. Dumitrescu-Iași, fost rector al universității. Nu-l vedeam decât la deschiderea și închiderea anului școlar, când deschizind sau închizind cursurile școlii ne adresa o scurtă cuvîntare 15—20 minute — plină de miez, rostită însă cu glasul răgușit aproape, al unui bătrîn ce trecuse de 70 ani și care băuse și fumase mult în viața lui, dar gîndise mult și adînc, fără să aibă mania poligrafică a altora. Dumitrescu-Iași avea o cultură filozofică care depășea cu mult pe cea a colegilor săi de la facultate. Însemnări de ale lui pe margine de cărți se găsesc pe multe din cărțile bibliotecii Institutului de pedagogie de azi. Sînt, și ar fi multe de spus despre Dumitrescu — Iași, dar nu vreau să fiu vitreg cu foștii mei profesori de liceu, care mi-au dat atît de mult încît recunoștința mea e destul de mică pomenindu-le numai numele și creionîndu-le situația didactică în împrejurarea de azi.

La română am avut profesor pe neobositul cercetător P. V. Haneș, autor de manuale, dar și de studii valoroase de literatură, el insista mult la gramatică și compoziție în cursul inferior și apoi asupra literaturii vechi românești, iar în clasa VIII fiecare elev trebuia să-și cumpere pentru biblioteca personală o carte cu litere cirilice pe care trebuia să știe s-o citească curent. La dialecte insista atît de mult asupra dialectului macedo-român încît la sfîrșitul trimestrului I, în clasa a opta eram în stare să întreținem o conversație în acest dialect.

În anii 1914—1916 începuse să se facă experiența orei de educație morală pe care s-o facă dirigintele clasei. Haneș, care era dirigintele clasei noastre, ne obliga să traducem din cartea celebră a lui Föster „Pour former le caractère”, cite un capitol pe care-l comentam apoi în ore de dirigiență. Era și un bun organizator de excursii și a reușit foarte mult să apropie banca de catedră, deși într-o discuție liberă a emis maxima „între profesor și elev, profesorul are totdeauna dreptate”.

Cel mai tînăr dintre profesori, — dar nu cel mai apropiat de noi — era profesorul de franceză profesorul Iosif Frolo: rece și rațional, totdeauna cu un suris cînd îți răspundea cu vorbe din care nu lipsea o nuanță ironică, dar cu profunzimea devotamentului său (de credincios catolic), ne-a făcut să savurăm operele școlilor literare franceze ale veacurilor 18—19 ca și principiile de critică ale lui Brunetiére, Taine și Saint-Beuve.

Fratele mai mare a lui Frolo, Hildebrand Frolo, menit un moment să devină canonic la Roma, era pătuns și amoretat de clasicismul antic

pe care l-a studiat în Italia și pe care ni l-a infiltrat și nouă în minunatele ore de latină. Imaginați-vă să ai 17—18 ani și să citești pe Catul și Horațiu sub umbra castanilor înfloriți, din curtea școlii — în primăvară așa făcea unele ore — și să ascuți comentariile unei inteligențe subtile și cultivate ca aceea a lui Hildebrand Frolo. Uitai de figura lui — natura a fost destul de ingrată cu el în această privință, și de aceea colegii lui de facultate spuneau că cea mai plăcută sârbătoare pentru el este „schimbarea la față”.

Germana o predă severul Konrad Richter — lector la Academia Comercială, de curând înființată atunci. Nu vorbea un cuvânt românește cu noi, nu exista traduceri în lecțiile lui ci numai comentarii în limba germană. Era greu, dar toți care l-am avut profesor am izbutit să citim clasici germani în original — ba chiar mai mult să putem vorbi și limba lor.

Italiana o predă profesorul Eugen Pron, trăit multă vreme și studiat în Italia, unde pleca în fiecare vacanță. Fără prea multă dibăcie pedagogică reușea totuși să fie interesant și să ne facă să vorbim și să scriem, italieneste, comentind cu noi poezia și proza italiană începind cu Dante și sfârșind cu d'Annunzio.

Istoria o predă vijeliosul Enache Ionescu; cald, ironic, format la școala lui Iorga și Maloirescu, excela în prezentarea curentelor și mișcărilor sociale și a revoluțiilor, el însuși avind în toată atitudinea sa dacă nu ceva revoluționar, totuși aspectul răzvrătit stărilor nedrepte. Pus în alte condiții, Enache Ionescu, ar fi putut face față și unei catedre universitare. A rămas un valoros profesor secundar și apoi inspector general. De el mă leagă nu numai lecțiile de istorie ci și mai tirziu inspecția de definitivare pe care mi-a făcut-o la catedră.

La istorie mai funcționa și profesorul Gh. Lazăr, nepotul statuii — venit atunci de la studii din Germania. Impresionant prin eleganța sobră a ținutei, model Maloirescu, dar și prin eleganța de predare, care însă contribuia la răminerea în urmă cu predarea lecțiilor. Nu ni se adresa decât cu „domnule” și „dumneavoastră”. Ți-era rușine să nu-ți pregătești lecțiile și să nu fii atent la felul cum îți formulai răspunsul. Se spunea de el că de cite ori trecea pe la statuia omonimului său își scotea cu evlavie semijobenul negru.

Cel mai original dintre profesorii ce i-am avut la școala de aplicație era incontestabil profesorul de științe naturale Nicolae Moisescu. Era autorul unei bune cărți de fiziologie vegetală. Rigid, dar înțelegător, făcea cu noi lecțiile de anatomie la cabinetul de șt. naturale de la Casa școalelor. „Nimic ce nu intră sub simțuri nu poate intra în mintea unui elev” era principiul său pedagogic, și îl aplica cu strictețe. Lecția se petrecea în fața microscopului, apoi urma desenarea la tablă a celor văzute și corectarea de către următorii elevi care văzuseră mai bine preparatul la microscop și după ce figura de pe tablă era corectă, se desena pe calet cu observațiile ce ni le făcea și care completa intuiția. Orele erau obositoare, dar acasă nu mai aveai ce să înveți; examinarea nu mai avea nici un rost, erai notat după activitatea desfășurată în clasă — lucru practicat mai de toți profesorii mei; ușor de făcut intrucit în clasa VII rămăsesem 17 elevi iar într-a opta zece (cinci realști, cinci modernști).

Așa a fost școala acum 60 de ani, așa a fost școala mea și dascălii mei acum 55 ani. Au iubit școala, au iubit elevii, au fost maeștrii. Au binemeritat de la cei chemați să-i asculte, fie — îngăduit ca unul din aceia care i-a ascultat și i-a urmat și în profesiune să păstreze cu acest prilej în amintirea lor un moment de reculegere împreună cu dumneavoastră.

Tăcerea această solemnă este azi singurul mijloc cu care putem cinste amintirea neprețuitei lor munci... Seul le silence est grand, tout le reste est faiblesse.

Ecoles et professeurs de Bucarest aux premières deux décennies du XX-ème siècle

L'auteur présente les écoles et les professeurs de Bucarest pendant les premières deux décennies du XX-ème siècle. Il évoque ainsi les professeurs qui ont enseigné aux lycées Gh. Lazăr, Sf. Sava, Mihai Viteazu, Matei Basarab, ainsi qu'au Cantemir Vodă et Gh. Șincai (alors gymnases).

Il parle aussi des maîtres d'école des deux séminaires ecclésiastiques, ainsi que des renommés professeurs des écoles supérieures commerciales et de l'école inférieure commerciale. Plus des détails sont accordés à l'École d'application du séminaire pédagogique universitaire, que l'auteur a fréquenté pendant ses études secondaires.

Parmi les écoles publiques on cite les deux lycées pour jeunes filles : L'École Centrale et l'externat „Gloria”, l'école professionnelle C. F. Robescu et leurs renommées maîtresses d'école.

Tous ces aspects nous rendent un tableau réel des écoles et des professeurs d'il y a 55 ans.